

Hirschbeim
Der intelligent

פרץ הירשביין.

דער אינטעליגענט

א דראמא אין 3 אקטען.

פערלאג יבנה, ווארשא.

פרייז 25 קאפ.

וארשא, תרס"ז.

דрук ג. סטארקוואלסקי, נענשא 18.

Деръ Интелигентъ,

Драма въ 3-хъ дѣйствіяхъ.

П. ГИРШБЕЙНА.

Тип. Н. Старовольскаго, Варшава, Гуски 18.

1907.

די פערזאנען:

אפרים. א מעסליער, 50 יאהר.

רחל. זיין פרוי, 50 יאהר.

נחום. 25 יאהר }
אסתר. 21 יאהר } זייערע קינדער.

אריה. רחלים א ברודער, 45 יאהר.

נאלדע. א נומערן.

יצחק. א קאוואל.

חיים.

שרה.

פאליציאנט, דווארניק, מענשען.

דער ערשטער און דער דריטער אקט קומען פאר אין א איינזונע
שטעטל. דער צווייטער אקט קומט פאר אין א גרויסע
שטאדט אין דער ליטא.

ערשטער אקט.

בני אפרים'ן אין דירה.

א הילצער'ן הוויז אין עק שטאדט. די סצענע בעשטעהט פון א
שטאל לאנגען צימער מיט דריי פֿענסטער רעכטס. לינקס, ביים מיהר א
ברויטער באק-אוינווען. אביסעל ווייטער א וואנד-אוינווען. צווישען די אוי-
זענס א מיהר אין א צווייטען קלענערען צימער. אויפ'ן מיט'ן שטוב שטעהט
אויף א קליין בענקעלע א בעקערשע דיוושע. אנטקעגען שטעהט
א מיש מיט אפאר בענקלאך. נעבען די פֿענסטער א שלאפֿבאנק. נעבען
מיהר רעכטס, שטעהט א שרענקל און נעבען איחם אויף דער ערד שטעהט
אנגעשטעלטע מעלאך, מעלער א. ד. ג. נעבען אוינווען, אין ווינקעל, שטעהט
א פאמילע צום אוינווען, א קאטשערע, א. ד. ג.

ענדע חשון. נאך האלבער נאכט.

א לאנגע וויילע איז שטיל און פֿינסטער אויף דער סצענע. ס'לאנגען
זיך אן הערען פון צווייטען צימער קרעכצען — דאס ס'קריפען פון א בעט
און ווידער שטיל. מ'הערען זיך מירע פֿרויט. רחל קומט אריין פון
צימער. אין דער פֿינסטער איז איהר שווער צו מערקען. שטעהט א וויילע
אין מיטען שטוב. גריבעלס זיך עפעס אין מיש-קעסטעל, געפֿינט דאָרט
שוועבעלאך, ציגרט איינס אן און קוקט זיך ארום ביים שיין. זי געהט אָנג-
נעמט אַהן אַנ'אלט קליידעל און גיט קיין פֿערשפֿילעם יאקעלע. אויפֿ'ן קאפּ א
מיכעל. ביים מיש זעהט זיך אסתר שלאפֿט אָנגעשפּאָרט אויף די הענד.

דאָס שוועבעלע פֿערלעבס ויך. וי ציגנט אָן נאָך איינס, נעהמט אַראָפּ פֿון וואַנד דאָס לעמפּיל און ציגנט עס אָן. רעדט צו זיך אליין: „ניטאָ נאָך“ „אזוי שפּעט, נאָך ניטאָ קוקט אַ וויילע אויף אַסתר'ן און שאַקעלט מיט'ן קאָפּ. וואַשט די הענט. הוסט זיך שטאַרק פֿונאַנדער.

אַסתר (ערוואַכט ויך). וואָס ביוטו מאַמע, אזוי פֿריה אויפֿ-געשטאַנען.

רחל. אזוי שלאָפּסטו עס די גאַנצע נאַכט? (קוקט וי אַן מומערליך).

אַסתר. ווי שפּעט קען עס איצטער זיין?

רחל. אַרום דריי געוויס.

אַסתר. אַ זינגער צוועלף האָב איך געענדיגט די אַרבעט און כ'בן אנדרעמקעלט געוואָרען. כ'האָב געמיננט אַז נחום וועט באלד קומען, צום סוף... ביוט שוין, מאַמע, אויפֿגעשטאַנען קנעמען דעם ברויט?

רחל. יא, מיין קינד. ס'וועט נישט זיין אויף מאָרגען וואָס צו פֿאַרקויפֿען. מען מוז באלד איינהייצען אין אויווען. (שווייגט אַ וויילע). גאָט צו דאַנקען, היינט דאָס גאַנצע ברויט פֿערקויפֿט געוואָרען. ווען כ'וואָלט נאָך פֿאַר אַ יאָהרען געווען אָנגעהויבען באַקען; האָמט ס'איז נישט פֿאַר מיינע כחות. (זי נעהמט אַראָפּ דעם צורעק פֿון דיווישט). מען קאָן שוין באלד הייצען אין אויווען, שוין אויפֿגעגאַנגען, פֿערקנעמען און גלייך הייצען.

אַסתר. אַ גרויסער גליק.

רחל. און וואָס, מיין מאַכטער, האָסטו אַנ'עצה, אַנ'אַנדערע אַסתר. אַנ'עצה... ווען דער מאַמע וואָלט פֿערדינט.

רחל. ווען כ'וואָלט נאָך מיט עטליכע יאָהר צוריק אָנגע-הויבען באַקען ברויט וואָלט אָפֿשר דער מאַמע נישט געבליבען אָהן הענט.

אַסתר. וואָלט ער נישט אַראָפֿגעפֿאלען פֿון צווייטען שטאַק? רחל. (זיגט).

אַסתר. אויב דו ווילסט, מאַמע, וועל איך אליין פֿער-

קנעמען דעם ברויט, נישט מאַמע?

רחל. עס; ס'זי ווי בון איך שוין אויפֿגעשטאַנען. געה

לעג זיך ווי געהערט איז — געה בעסער שלאָפֿען. (שארט אין אויווען מיט דער קאָשערע). די אנדערע נאַכט שוין בלייבט זיין אַרט לוי-דיג. (זיגט).

אַסתר. ער איז נאָך נישט געקומען?

רחל. זעהסט דאָך.

אַסתר. איך בין געווען אזוי מיר — ווי אַ שטיין בון איך געפֿאלען. מיר האָט זיך פֿון שלאָף געדוכט, אַז נחום קלאַפט אין מיהר.

רחל. אָפֿשר האָט ער געקלאַפט און קיינער האָט נישט גע-הערט? נאָר דער מאַמע וואָלט דאָך הערען. מאַכט מיט אַנ'אויג נישט צו די גאַנצע נאַכט. (שווייגט אַ וויילע). וואָס רעכענסטו, ביי איהר וואָל ער אזוי שפּעט זיין?

אַסתר. כ'ווייס נישט וואָס איהר פלאַפעלט — זי מיט'ן מאַ-מען האָבען זיך איינגערעדט — „ביי איהר“ „ביי איהר“? ער האָט קיין שום הויז נישט. (שטיל).

אַפֿרים. (רעדט שוואַך פֿון צווייטען ציטער). נחום איז נאָך זינטאָ?

רחל. נישטאָ.

אַפֿרים. האַ — האַ — האַ...

רחל. אַז ס'איז קיין מול נישטאָ איז נאָך אלעמען.

אַפֿרים. וואָס האָט עס צו מול? אַז דאָס איז קיין מענש נישט.

אַסתר. וואָס איז ער עס קיין מענש נישט?

רחל. אלע אין שטאָרט זענען מיר נאָך מקנא.

אַפֿרים. אַ בחור פֿון פֿינג און צוואַנציג יאָהר — און דאָס

הענגט ביי קראַנקע מאַמע מאַמע אויפֿן האַלז.

רחל. (לעגט האַלץ אין אויווען אַריין, זיגט).

אַפֿרים. איצער „מענשען“... געלערענט, געלערמערט,

געלערמערט... און קיין קאָפּיקע אַפֿילו קאָן עס נישט פֿערדיגען.

רחל. אַז ווען ער וואָלט נאָר וועלען... ס'איז קיין מול נישטאָ.

(פֿאַרעט זיך ביים אויווען).

אַפֿרים. „אַ מלאכה איז מלוכה“ האָב איך אייך אַיין מאָל

געזאָגט. ווען ער וואָלט געווען אַ בעל מלאכה, נישט אַ פֿינטש

מיטש—א לידיג-געהער—וואָס וואָלט איהם איצטער געפֿעהלט, וואָס?

אסתר. דו ביזט דאָך אויך א „בעל מלאכה“? אפרים (ביי). איהר הערט א ביסעל? איך בין דאָך אויך א „בעל מלאכה“... וואָס וואָלט מיר פֿעהלען איך וואָלט האָבען ביידע הענד? איך וואָלט זיין געזונד... איך האָב דאָך אייך אויס-געהאָדעוועט... איך בין געגאנגען אָפּשער בעטלען פֿאַר אים—וואָס? קיין מאָל האָט קיין ברויט נישט געפֿעהלט אין שטוב.

רחל. ס'איז פֿאַרהאן מלאכות, און עס איז פֿאַרהאן מלאכות. אפרים. כ'מין. ווער הייסט איהם ער וואָלט זיין א מעסליער? ס'פֿעהלט מלאכות, וואָס? א זינגער-מיסטער, למשל; וואָס פֿעהלט א זינגער-מיסטער? א רינגע און א גרינגע מלאכה—וואָס נאָך?

רחל. (קניעט). אוראי, אוראי... אסתר. ווען ער וואָלט דו גימנאזיע. רחל. אז ס'איז נישטאָ קיין מול. אפרים. א פֿערדישקייט! זי חור'ען עס נאָך איבער. א מעסליערס א זון, א קינד וועט מען אין גימנאזיע לאָזן—משוגע זענט איהר? ס'קען נאָר אויף דער וועלט נישט זיין... קוקט ווער ס'איז דאָרטען—מאגנאטען!... נאָר צו וואָס דארף ער און גאנצען מלאכות? ער האָט דאָך נאָך דעם טאטען נישט אויסגעוויגען דעם גאנצען קלייבן פֿון דו ביידער.

אסתר. שוויג נאָר דאָרט, טאטע; אויב דו ביזט שוין אזוי וועל איך דיר זאָגען, אז נישט דווייט עסט ער. אפרים (ביי). וואָס? דינסט עסט ער? איך עס אָפּשער אויך דינסט? נין! איך דארף נישט! מעהר דארף איך דינגע קיין פרומה נישט... ווי כ'האָב געלעבט ביז איצט וועל איך לעבען ווימער אויך; אָפּשער וועט גאָט אויף מיר זיך מרחם זיין און וועט מיר צוריק אומקעהרען מינע הענד. רחל. ער האָט שוין אָנגעהויבען... און וואָס זאָגט זי? אוראי איז זי גערעכט. וואָס, קענסט איהם ארויסמרייבען פֿון שטוב, וואָס?

אסתר. אָבער ער שטענדיג זינט—אז זיין זון וואָלט זיך

א „סם“; אָט דאָס פֿערשטע איך וואָלט איהם געפֿעהלען זיין. רחל. ביזט א נאָר, מיין קינד; מיט מיין גאנצען לעבען וואָלט איך וועלען אז מיין קינד וואָלט זיין מיט ליטען גלייך; דערצו דארף מען אָבער האָבען געלד. ווען ער וואָלט געווען ווערן אין בית-מדרש לערנען, וואָלט ער שוין אָפּשער געווען מהון א שוידך... כ'וואָלט שוין אָפּשער ווזה געוועזען ביי דעם וואָס אין היי-טעג צו זעהן מיט מינע אייגען אב'אייניקעל... איצטער, א טאָג נאָך א טאָג לויפֿט אריבער... א וואָך נאָך א וואָך... גאָט אין הימעל ווייסט... אפרים. ער האָט דאָך עפעס דאָרט א „נאָך שלעפֿעניש“ וואָס שלעפט זי זיך איהם נאָך? צוויי מתים געהן טאנצען... דאָרטען שרייט איצטער אויך—וואָס מינסטו?

רחל. אויף זיינע סאָבראניעס מוז ער זיין. אפרים (קומט ארויס אָף דער סצענע, אָנגעשפּאַרט אויף א גרויסען שטעקען, די רעכטע האַנד הענגט אומטערגעבונדען אויף א מיטעל. א בלאַט אויף די אַקסלען. אויף די באַרוועסע פֿיס קאלאַשען). יא, יא, דו גאנצע וועלט וועט ער גליקליך מאַכען.

אסתר. זאָג מיר, טאטע, וואָס געפֿעלט דיר יא? אפרים. דו וועלט מאַכט איהר קיין! אב'אייניקעל-הירשביין ברענגט איהר אן; רוהען לאָזט איהר נישט! (זעצט זיך ביים צווייטען ברעג טיש אָנטקענען אסתר'ן).

אסתר. ווער לאָזט דיר נישט רוהען? אפרים (שאַקעלט מיט'ן קאָפּ). ווער ס'לאָזט מיר נישט רוהען? א—א—א... ווער בעט אים?...

רחל. ער וועט נאָך חלילה אין מורמע פֿערפֿאלען ווע-רען. מען טאר נאָך נישט רעדען, וועה איז מיר.

אסתר (אין אפרים'ס זייט). זי ווילען העלפֿען אזוינע אומ-גליקליכע אָט ווי דו.

אפרים (מיט א ביסערען שמויעל). „אזוינע אומגליקליכע ווי דו“ הא—הא. זי קאָנען מיר העלפֿען? וואָס, מינע געזונדע הענד וועלען זי מיר צוריק געבען?

אסתר. מיט דיר איז נישטאָ וואָס צו רעדען.

אפרים (געהט אים). יא, יא... מיט'ן טאטען קאָן מען נישט

רעדען... וואס פערשטעהט א מאמע? (צו רחלען). ווילסט שוין היי-
צען אין אויווען?

רחל. אוראי. געה לעג זיך. ס'איז דען נישט בעסער דיר
צו ליגען?

אפרים. כ'האב שוין קיין זימען נישט. כ'מאך דען צו מיט
אנ'אויג די גאנצע נאכט?

אסתר. דאגהסט פאר דער וועלט.

אפרים. כ'פארשפאר דאגה'ן פאר דער וועלט. עס סטייען
מיר מינע אינגע צרות.

אסתר. פאר וואס איך האב קיין חתונה נישט; וואס נחום
זיצט נאך א בחור.

רחל. וואס מיינסטו מאכטערשן - ס'אקליינע זארג? דער
מוח טריקענט און קאפ!

אפרים. זיי ווייסען זעהר אויף וואס פאר א וועלט זיי
זענען.

אסתר (אויפגערעגט). כ'בעט אייך נישט איהר זאלט דאגה'ן
פאר מיר און נישט איהר זאל נישט שלאפען צוליב מיר. לאזט
מיר צו רוה!

רחל. ווער זאל דאגה'ן אויב נישט מיר?

אסתר. אפולע האט איהר מיר אנגעאלפען מיט אייער
קרעכצער דא. (מען קלאפט).

אפרים. דער תכשיט... געהט עפענט איהם דארט.

אסתר (געהט ארויס עפענען די טויר).

אפרים. ס'איז נישט געהערט געווארען אין דער האלבער
וועלט, אז דריי א זינגער, נאכט אין נאכט, זאל מען זיך אראב-
לאזען אהיים.

נחום (קומט אריין. א מיטעלע וואוקס. א בלאס געדויעטע גע-
געוויסט. מיט א קליין טונקעל בערדעל. טראגט ברילען. אסתר געהט
איהם נאך). נישט נאכענדר וואס קוקט איהר מיר אלע אויף אן? איהר
האט מיר נישט דערקענט? (ווארפט פון זיך אראב ווין מאנטעל).

אפרים. כ'האב דיר דערקענט. (שמיל).

נחום. וואס פאר א משקר איז עס היינט ביי איך? נאך
נאך נישט געגאנגען שלאפען?

רחל. איך בין אייפגעשטאנען קנעמען דעם ברויט - און
זיי - ווייס איך אלץ נישט וואס זיי זענען. וועסט אפער געהן
עפעס עסען?

אפרים (געהט אריין אין צווייטען זימער, קרעכצט).

נחום (קוקט איהם נאך). וועמען בעקלאנגט ער?

אסתר. לאז איהם.

נחום (צו אסתר'ן). וואס שלאפעסטו נישט?

אסתר. כ'בין אנגעשטארט אן מיט אפגעשלאפען ביי
איצטער.

רחל. הער, נחום, איך וועל דיר געבען עסען און אלץ
וועל איך זיך נאך צושפארען. כ'וועל שפעטער אביסעל אינהייצען.
נחום. קאנסט געהן שלאפען, כ'בין נישט הונגעריג.

רחל. וואו האסטו געגעסען?

נחום. כ'האב געגעסען.

רחל. הערסט זיך אפשר צו וואס דער מאמע קרעכצט?
אפרים (פון צימער). "דער מאמע קרעכצט", דער מאמע איז

א הונד אין שטוב.

נחום (אונגערעכט). מאמע, מינע וועט זענען אין ארדענונג?

אסתר. פאָהרסטו טאק?

רחל. וואס, וואס פאָהרען? וואס פאר א וועש?

אסתר. און ווען?

רחל (פערוואונדערט). וואס איז עס דיר פלוצלונג אריין אין

קאפ? האסט זיך דערשראקען פאר'ן טאמען?

נחום. איך האב זיך נישט דערשראקען פאר'ן טאמען. כ'האב

דא נישט וואס צו זענען, פאָהר איך.

רחל. און וואס מיינסטו איז ערגעץ אנדערש וואו? אומע-

דום אלץ אין שווארץ יאהר.

נחום. כ'וועל זוכען וועל איך געפינען.

אפרים (פון קאמער). ווען ער וואלט זוכען קאן מען דא

אויך געפינען וואס צו טהון. מיינענדיג מענשען האבען וואס צו

מהו, לעבען, נאך ער אליין... (שטיל, קיינער מערקט ניש ווין רעדען).
 אסתר (אין דער שטיל). איך הייס דיר נישט פֿאָהרען.
 נחום (שווייגט).
 רחל (בעריהרט). לאָזען זיך אין פֿרעמדע שטעט—וועסט דאָך
 דאָרט פֿון הונגער שטארבען.
 נחום. גענוג מיר צו עסען נדבה-ברוים.
 רחל. וואָס פֿאַר אַ נדבה ברוים? ווער רעדט דיר אמאָל
 אויס האַמטש אין איינציג וואָרט?
 אפרים. זאָל ער זיך פֿאָהרען, זאָל ער זיך פֿאָהרען וואוהין
 זיין האַרץ גלוסט אינעם. אַ בחור פֿון פֿינף אין צוואַנציג יאָהר—
 ציט אלץ צו פֿערדיגען פֿאַר זיך.
 רחל (דורך טרעהרען). אין גאָמקס ווילען. פֿערמאָך דאָרט דין
 מויל. אַ מענטש וואָס טונקט נישט אין קיין האַנד אין קאלטע וואַ-
 סער—וועט אין שטוב און מאַכט אלעמען דעם מוים... וואָס
 קערהסטו דאָרט די וועלט, וואָס?
 אפרים. אַכזרים! מיין לעבען האָב איך צולעב אייך אי-
 בערגעפֿירט, אָהן הענד פֿון איך געבליבען. (געהט אַרויס אויף דער
 סצענע). ביז ווי לאַנג נאָך? ביז ווי לאַנג וועל איך מיינע אַרערגען צי-
 הען?! גענוג גענוג!
 אסתר. קיינער בעט ביי דיר נאָר נישט. טשעפּע נאָר די
 קיינעם נישט. צו עסען האַסטו; אַ וואו צו זיין..
 אפרים (רייסט זי איבער). ב'ווייס, ב'ווייס, — אַז איז ווילט
 איך זאָל מיט'ן קאָפּ פֿערלויבען. (טופּעט מיט די פֿיס). הער די חצופה!
 דינע האָר וועל איך דיר אויסרייסען אויב ב'וועל עס פֿון דיר
 נאָך אַ מאַהל הערען. (געהט אין ציטער אַרײַן).
 נחום. ש'ש'ש. נאָר נישט אַזוינע גוואַלדען. ראשית משע-
 פעט דיר קיינער נישט און ווידער האָט קיינער פֿאַר דיר קיין מורא
 נישט, איז דאָך געהערט קולות אַבסעל?
 רחל (בעט זיך). לאָזט אינעם קינדער, לאָזט אינעם—ער
 איז דאָך משוגע געוואָרען.
 נחום. ווער האָט מורא פֿאַר אינעם. טאָנצט נישט וויסענדיג
 וואָס... האָב איך וועט?

רחל. נאָך וואָס פֿאַהרסטו?
 אסתר (וויינט). זאָל ער מיר זאָגען פֿאַר וואָס מאַכט ער
 מיר שמענדיג מיט דער בלאַטע צו גלייך? פֿאַר וועלכע מעשים
 סטראַשעט ער מיר שמענדיג, אַז ער וועט מיר די האָר אויסרייסען?
 שוין אַכט יאָהר איז איך אַרבייט ווי אַ פֿערד, פֿערדיג מעהר פֿון
 אינעם און ער—ווייניגער, אַז ער קאָרמעט מיר... אויב אַזוי פֿאָהר
 איך אויך אוועק פֿון דאָנען; וועלען מיר זעהן צו דיר וועט בע-
 סער ווערען.
 רחל. אָבער האָט רחמנות אויף מיר—נישט מענה'ט מיט
 אינעם.
 אפרים (בעווייזט זיך אין מיהר). מיינע יסורים רעדען אין מיר.
 די גאל פֿלאַצט מיר צוקוקענדיג זיך וואָס ער טהוט זיך אָב אין
 מיין שטוב. (שוואַכער). אַ "שונא" איז זי ווער מאַכט מיינען זי.
 שלעכץ ווינשט ער זי—מיינען זי. (צו אסתר'ן). יעדער איינציגע
 פרומה וואָס איך געהט ביי דיר שמעלסט מיר אין האַרצען
 ווי מיט אַ מעסער... כ'קאָן ביי נאָכט מיט קיין אויג נישט פֿער-
 מאַכען טראַכטענדיג וואָס פֿון אייך וועט ווערען...
 אסתר. קיינער בעט דיר נישט די וואָלט דאָהין פֿאַר
 אונזערע וועגען.
 אפרים. ווער זאָל דאָהין אויב נישט איך? — אַכט יאָהר
 איז זי מאַכט קאָרעסען און אַפֿילו קיין צובראָכענעם שלללינג האָט
 זי נישט—האָט קיין העמד אויף דאָס לייב נישט. און יעדער דאָהי'ט
 פֿאַר דער וועלט... פֿאַר אלעמען; די גאנצע וועלט מיט אַ
 מאָל וויל ער גלייך מאַכען!
 נחום. אַפֿשר וועסטו מאַמע בעטען ער זאָל געהן שלאָ-
 פען אַדער, לכל הפחות, זאָל ער שווייגען די פֿאַר שעה ביז
 ב'וועל אוועק פֿאָהרען?
 רחל (טהיט אַ מאָד מיט'ן האַנד און געהט אַרײַן אין צווייטען
 ציטער).
 אפרים. "אין צוויי שעה אַרום פֿאַהרט ער אוועק", (צו
 אסתר'ן). האָסטו אינעם שוין אָנגעגרייט עטליכע רובל?
 אסתר. די וועסט אינעם נישט געבען.

אפרים. (צו אסתר'ן) וואָס וועט זיין דין טוף, זאָג? זאָג
וואָס וועט ווערען פֿון דיר אויב דו אליין וועסט פֿאר זיך נים
דאַרגען? (נחום געהט אַרויס אויף דער גאס). ביז ווי לאַנג וועסטו
זיצען אַ מייד זאָג? דינע צעפּ וועלען דיר ווייס ווערען, ווער
וועט וועלען אויף דיר אַפֿילו אַ קוק טהון? ... וואָס וועסטו טאָ-
נען אָהן געלד? — יעדער נכזה בעט געלד ...
רחל. (פֿון צימער). דאָס זאָג איך אויך.
אפרים. וואָס זענען ביי זי מאמע מאמע ... געהט צום
פֿענסטער אין קוקט אַרויס אין דער פֿינסטערניש. שולדיג איז זי. ווען
זי וואָלט איהם נים געגעבען אויף דער הוצאה וואָלט ער
געמוזט האָרעווען אָדער ער וואָלט האַטש, לכל הפחות, נים
געווען אזוי אַרומגעטון אין זינע הכלים. אז ער איז נאָך
געווען אַ קליינער בילד איך געווען מחויב איהם צו קאַרמענען —
אַבער איצטער ... אזוינע קינדער דארפֿען שוין מפרנס זיין
מאמע מאמע.
רחל. איך פֿארלאַנג עס חלילה נים פֿון זי.
אפרים. און פֿאר וואָס טאקן נים? אז נאָם האָט מיך
געשטראַפֿט, איך בין אָהן הענד געבליבען — צו איז עס אַ
תכלית קעמען דיוושעס צו די עלטערע יאָהרען? נאָך וואָס
האָדעוועט מען קינדער אויב זי זאָלען נים אונטער שטיצען צו
די עלטערע יאָהרען?
אסתר. (ערענט). איך אַרבייט פֿאר נחום'ען.
אפרים. און ער אליין?
אסתר. איהר פֿערשמעהט זעהר אַ סך ווער אייער
קינד איז.
נחום (קומט אַרײַן). נו וואָס, איהר וועט שוין אויפהערען?
ס'קאָן שוין זיין גענוג ... (שלעפט אַרויס אַ משעמאָדאָן פֿון אַגסער'ן
שלאָף באַנק). זי וויל זי צו דער עלטער אַגאָדער קאָפּ אויף די
פלייצעס אַרױפּזעצען ... כ'ווייס צי מינע זאָלען וועלען אַרױס ...
אסתר. געוויס נים אַרײַן.
רחל. (קומט אַרײַן שמעלט זיך אין מיטען שטוב), נו וואָס, די
פֿאַהרסט טאקן?

נחום. זעהסט דאָך.
רחל. וואָס האָסטו טיר פֿריהער נים געזאָגט?
נחום. טאָ וואָס וואָלט געווען?
רחל. וואָלט איך וואָס צוגעגרייט פֿאר דיר, כ'וואָלט וואָס
אַבערשאַקען ביים ברויט אין וועג אַרױס צו נעהמען (נאָך אַ קריצען
שווייגען, מיט אַ שוואַכע שטימע). זאָג, וואוהין פֿאַהרסטו?
נחום. כ'ווייס נים וואוהין איך פֿאַהר.
רחל. (קוקט איהם גלייך אין פנים). וואָס האָסטו די ווייסט נים
וואוהין דו פֿאַהרסט?
נחום. דער עקר וואָס כ'פֿאַהר פֿון דאנען אוועק ...
רחל. וואָרום, וואָס פֿעהלט דיר דאָ?
נחום. (ענטפֿערט נים). פֿאַרעט זיך אין משעמאָדאָן.
רחל. (צו אסתר'ן). די האָסט דאָך געוואוסט אז ער פֿאַהרסט
אויס, וואָס האָסטו גאָר נים געזאָגט?
נחום. (אין כעס). וואָס האָב איך אַיך פֿאַר אַ מעשיות צו
דערזעהלען? פֿרעגען ביי אַיך עצות? איך דארף פֿאַהרען.
פֿאַהר איך!
אפרים. (פֿון צימער). מענה מיט זי, מענה — זי וועלען
דיר נאָך אויספֿאַטשען אויך.
רחל. (קעהרט זיך אָב). אַ פֿאַלשע וועלט, וועה איז מיר,
נאָרניש, פֿאַלש ... מען מאַכט זיך עס אליין דעם טויט פֿאַר קינדער ...
די אוינען אויסגעקלאָנגט (געהט צום אויווען). וואָס איז מיין גאנץ
מאמע'רען זיך אויף דער וועלט אויב נים צוליעב די שטינקלעך
קינדער? ... פֿאַר וועמען קענט איך די דיוושעס מיט מינע לעצ-
טע כחות אויב נים צוליעב די קינדער? ... דער מאמע ליגט אָהן
הענד (וויינט).
נחום. (געהט אום איבער'ן צימער אפֿגערענט).
אפרים. ווי די הינט האָב איך זי געדארפֿט אַרױסמריי-
צען, וואָלטען זי איצטער נים הענגען אַנפֿער מיין קאָרג.
נחום. ווער האָט דיר געבעטען פֿריהער האָבען קינדער
און צו טרייבען זי. דערנאָך ווי הינט פֿון שטוב אַרױס?
אסתר. וואָרום וועמען קאַרמעט ער?

אפרים (קומט אריין). מערדער! זעהט, ווער האט עס מיר געמאלט, הא? (בעווייזט זיין צובראכענע האנד). צוליבע וועמען לייך איך אוועלעך צרות? ווי פראווקעט האט איהר מיר מיין בלוט אויסגעזויגען! א פֿינף און צוואנציג יאהרונגער בחור — וואס הענגסטו אויף מיין האלו? כ'האב קיין כח נישט! גענוג!

רחל (צו אפרים). בערוהיג זיך; וואס געהסטו זיך אזוי דעם לעבען?

אפרים. וואס הייסט? ווי קען איך צוועהן און שווייגען? די גאל פלאצט אין מיר! כ'קען נישט צוועהן וואס ביי מיר אין שטוב טהוט זיך אָב ... צו דאָס איז מיין סוף? אזוי איז מיין סוף צו די עלטערע יאהרען? ... כ'האב געהאָרעוועט דעם גאנצען לעבען אויף זי ... אָהן כחות געבליבען און איצטער זאל איך אזוינס אַנקוקען ... פֿאַר קיין פֿאַל נישט! ממזרים! כל זמן איך לעב ...

רחל. אפרים! ביזט משוגע געוואָרען?

אפרים. כ'בין נישט משוגע געוואָרען ... די יסורים מינע דערען אין מיר.

אסתר. אויב דו וועסט אזוי קערען די וועלט, פֿאַהר איך אויך אוועק פֿון דאָנען.

אפרים. געהט זיך! געהט! ... כ'בעדארף איך נישט. זאל זיך מיר דוכטען אז כ'האב גאָר קיין מאל קיין קינדער נישט גע- האט ... אויב אזוינע קינדער, איז שוין בעסער גלייכער גאָר נישט ... פֿאַהרט איך! גענוג!

רחל. אפרים! ...

אפרים (געהט אריין אין צימער).

אסתר. טרייב מיר נישט. כ'עס נישט דינסט ... פֿאַר דירָה בע- צאָהל איך אויך.

רחל. ווער בעט ביי איהר חשבונות?

אפרים. געהט איהר, געהט ... איהר זאלט גאָר צוריק

נישט קומען.

נחום (וועצט זיך ביים טיש אָנגעשפּערט דעם קאַפּ אויף ביידע

הענדער).

אסתר. שרעק זיך נישט, ער וועט צוריק צו דיר נישט קומען.

אפרים. „ער וועט צוריק צו דיר נישט קומען“. מן וועט איהם פֿון הימל פֿאלען! פֿאַר דער גאנצער וועלט דאָנהיט עס, גאָר נישט פֿאַר זיך ... קיין העמד האט עס נישט אויפֿן לייב ... פֿון זינען געה איך אַראָב בעטראַכטענדיג וואָס ביי מיר אין שטוב טהוט זיך ... ער זעהט דער טאטע אין קראַנק, א גוסס, אָהן העגער, געהט אויס — און ער זאָגט פֿאַר דער וועלט ... ס'איז גאָר נישט צו גלייבען אז מען זאל עס וועמען דערצעהלען ... ער פֿאַהרט ... וואָס וועט ער דאָרט טהון? א שטריק זאל ער געהמען און הענגען זיך דאָרטען ...

רחל. כ'ווייסט אז דו וואָלט עס וועלען.

אפרים. מיר איז סיי ווי אלץ איינס. איידער אזוינע קינדער — גלייכער גאָר נישט. כ'בעדארף גאָר נישט, כ'וועל פֿאַר- קויפֿען די שטוב, דעם שטאל און כ'וועל ווי ס'איז לעבען. כ'וועל זיצען אין בית מדרש אונטער'ן אויווען און תהלים זאָגען. איהר האט מיר דערקורצט מינע יאהרען. סיי ווי וועל איך שוין לאַנג נישט אָנזעהען ...

רחל. אָפֿשר פֿינפֿציג מאָהל האָב איך שוין געהערט

די חכמה.

אפרים. דאָס וואָסער גרייכט מיר שוין ביזן האַלו!

נחום (געהט אים אויפֿגערעגט).

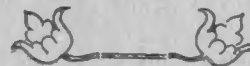
רחל (וויינט). פֿאַר וואָס האָב איך עס אזוי פֿערזונדיגט ביי גאָט? ... פֿאַר וואָס שטראַפֿט עס מיר גאָט אזוי? ווער איז מיר ... איין זאך איז מיר געבליבען; אָנבלינדען א שטיין אויפֿן האַלז און אַרײַנזאָרפֿען זיך פֿון ברוק און וואָסער אַרײַן ... א קללה פֿון גאָט ליגט אויף מיין שטוב ... א קללה פֿון גאָט. (א דרי- קענדע פויזע).

אסתר. ווער שטערט איהר איינער רוח? וואָס קעהרט איהר די וועלט נישט וויסענדיג פֿאַר וואָס און פֿאַר ווען? ... ווער משפּעקט איהר? ווער געהט ביי איהר? ... קינדער בעדארף נישט איינערס ... כ'קען שוין נישט צוהערען ... ער טרייבט מיר פֿון שטוב ...

ער וועט מיר די האר פון קאפ אויסרייסען ... פאר וואס? .. צו ווייסט ער וואס ער רעדט? ... פאר וועמען הארעווע איך פון פרייה בין נאכט? ער האט צובראכען א האנד — וועמען מאכט ער שולדיג? וו קנעט די ריוועס ... איך בלענד מיר מינע אויגען ביי די קארעסעסען — און ער וועט אין שטוב און פערבוסערמ דאס לעבען ... (שטיל).

נחום (בלויבט שטעהן אנשקענען טיהר פון צימער). ביזט נע- רעכט מאמע ... יא, יא ביזט גערעכט ... עלטערע קינדער דאר- פען ניט הענגען ביי מאמע מאמע אויפ'ן קארג ... (מאכט מיט'ן האנד) ביזט גערעכט ... ביזט גערעכט ...

פארהאנג.

צווייטער אקט.

ט סאלקע אין א פארשטאדט.

ארום די וועג שטעהן דריי אייזערנע בעמען. אין מיטען צימער
א רונדער טישעל. אויפ'ן טיש ברענט א לאכס מיט א ווייסען אבאזשור.
אויף די ווענט, ערשטעווייז, הענגען בגדים. אפפאנג חשון, אין אבענד.

גאלדע (א בלאגהינקע פון א יאהר 24 יוצא ביים טיש און נעהט
מיט פלייס א לענגע וויילע. הויכט זיך אויף: געהט דורך א פאר מאל
דורכען צימער. רעכענט וואס, פריהער אויסוועניג, נאכהער מיט א בלוז
שטיפט אויף א שטיקעל פאפיער. זעצט זיך צוריק צו איהר ארבייט. ס'העט
דען זיך טריט הינטער'ן טהיר. זי הערט זיך צו).
נחום (קומט אריין). גוט נאכענד. (בלויבט שטעהן געבען
אענססער).

גאלדע. פרייה געקומען. ס'איז נאך גיט געווען קיין פער-
זאמלונג?

נחום (שוואך). ס'איז יא געווען (אין א וויילע ארום). דין
ס'הערעל איז שוין אוועקגעגאנגען?
גאלדע. וי איז אוועקגעגאנגען (אין א וויילע ארום). וואס
ביזטו עפעס אויפגעקעגנט? ס'האט וואס געטראפן דארט?
נחום (שווייגט).

גאלדע (זאגט אויפ'ן טיש). א ברייף איז פון דינעטוועגען
אנגעקומען—אט איז ער (דערלאנגט איהם).

נחום. פאר מיר? פון וואנען? וואס שרייבט מען מיר?
(געהט דעם ברייף אהן חשק).

גאלדע (שטייכעלט). פון וואנען זאל איך וויסען וואס מען
שרייבט מיר? וואס איז מיט דיר היינט?

נחום (לעזט דעם בריעף פֿערוואַנדערט). די שוועסטער...
אם תר קומט צו פֿאָהרען!
נאלדע. דיין שוועסטער? היינט?
נחום (קוקט אין ברויעל אַרײַן). זי קומט; היינט נאָך, ווייזט
אויס קומט זי.

נאלדע. נאָך וואָס, שרייבט זי ניט?
נחום. דאָס איז עפֿעס ניט אומזיסט. ס'האָט וואָס געטראָג-
פֿען אין דער היים.

נאלדע. אין בריעף איז נאָר ניט דערמאָנט, וואָס זי קומט?
נחום. אָט שרייבט זי (לעזט): „איך האָב בעשטעטיגט נאָך
מאָרגען אַרױסצופֿאָהרען. כ'פֿאָהר מאָרגען אַרױס“ (פראַט אַ וויילע
זיכט אין די קעשענעס). וואָס קאָן איצטער זיין דער זינגער — נישט
קען זינגער... זי קומט מיט'ן צוג, יאָ וי איז שוין געווען
אויפֿ'ן וואָקזאַל.

נאלדע. רעכענסט איהר נעהן בעגעגענען?
נחום. כ'וואָלט וויסען געווען אז כ'וועל זיך מיט איהר
טרעפֿען וואָלט איך געזאָגט.
נאלדע. זי מוז דאָך האָבען דיין אַדרעס; זי וועט מסתמא
טרעפֿען (שמיל).

נחום (לעזט נאָך אַ מאל פֿאַר זיך דאָס ברויעל). וואָס קענן
זי עס פֿלוצלינג איצטער קומען?
נאלדע. וואָס ביזט אזוי צורודערט? אָט וועסטו באַלד
האָבען אַ גאָס... זי מוז זיין אַ „מענש“ די שוועסטער דינען.
נחום. נו, נו.

נאלדע. אָפֿשר איז דיר ניט אנגענעהם צו טרעפֿען זיך
מיט איהר דאָ ביי מיר אין שטוב?
נחום (אָביסעל ווי פֿערשעמט).. וואָס הייסט?
נאלדע. אזוי זיך; ס'איז ניט אנגענעהם...
נחום (שווייגט).

נאלדע (שפּאַרט אין איהם איהרע אויגען). זאָג, נחום,
שעם זיך ניט פֿאַר מיר — ס'איז דיר ניט אנגענעהם?
נחום. אלעס איינס...

נאלדע. פֿון דעםטוועגען בעטראַכט זיך, אויב...
נחום (אָביסעל אויפֿגערעגט). ניט דאָס אין גאַנצען.
נאלדע (אונגרויגלעך). כ'פֿערשטעה ניט, נחום.
נחום (שווייגט).

נאלדע. ס'איז דיר דאָ ענג מיט מיר?..
נחום (פֿעסטער). ס'איז נאָר עפֿעס אנדערש. ניט אלץ איז
גרינג אַרױסצורעדען... ס'קומט אַמאָל אויס ניט ווילענדיג
צו שוויגען.

נאלדע (ווי זי וואָלט וואָס שפירען). אַדרבה, פֿאַר מיר
מענסטו אלץ רעדען. פֿאַר מיר האָסטו נאָר ניט וואָס צו בע-
האַלטען...

נחום (קוקט ניט אין נאלדעס זייט). פֿערקעהרט, מיר איז דאָ
ניט ענג מיט דיר צוזאַמען... נון כ'וועל עס קען מאַהל ניט זאָ-
גען... מיר פֿערדריסט מעהר ניט אויף איהן זאָך — אויף זיך
אלעין פֿערדריסט מיר... גלייך ווי מיר האָבען זיך בעקאָנט
האָב איך דיר פֿערגעסען צו זאָגען עטליכע ווערטער — מעהר
ניט ווי אַ פֿאַר ווערטער...

נאלדע. האָסטו נאָר ניט פֿערשעטניגט; קענסט נאָך איצט-
מער אויך זאָגען.

נחום (רעגט זיך, רייסט, ניט שפירענדיג דעם בריעף אויף
שטיקלעך). כ'האָב פֿערגעסען דיר צו זאָגען אז מין איצטונגער
בעציהונג צו דיר האָט קען שום שייכות ניט מיט מין צוקונפֿט...
כ'מין ניט חלילה אז איך און דו... נון, דאָס לעבען צווינגט...
מיט נוואַלד צווינגט עס.

נאלדע (שמעלט זיך). וואָס עפֿעס פֿלוצלינג האָסטו גע-
בומען פֿילאָזאָפֿיערען... צוקונפֿט... צוקונפֿט...

נחום. זאָל איך נאָר ניט קלערען איבער מין צוקונפֿט?
נאלדע (מיט אַ געמאכטע פֿעסטקייט). דאָס האָט מיט דעם
נאָר ניט וואָס צו זאָגען... איך שעץ דיר... איך פֿערשטעהסט,
ניט מעהר ווייל מיר אַרבייטען אין איינעם... פֿאַר איהן אידיאל...
ניט נאָר פֿאַר מינער אַדער פֿאַר דיין צוקונפֿט אלעין...

נחום. האסט פֿערגעסען וואָס די האָסט מיט אַ מאָנאט צוריק גערעדט.
גאלדע. כ'האָב גערעדט... ס'איז געווען נאָרשקעמען...
כ'האָב קיין מאָהל אין מיין אייגענעם לעבען... אין מיין פֿרי-
וואַמען לעבען... נין, מיר איז געווען סײַער דאָס וואָס כ'האָב
געפֿונען אַ חבר אין לעבען מיט וועמען אין איינעם צו קעמפֿען...
נחום (וויין שטימע ציטערט). וויסט נים וואָס כ'לעב איבער-
וואָס ביי מיר אין האַרצען איז.
גאלדע. איך וויל נאָר נים טראַכטען וועגען מיין פֿרי-
וואַמען לעבען. ווען כ'האָב אַ מאָהל געפֿלידערט וואָס... דאָס
איז געווען מעהר נים אַ שפּיעלעכעל אויף אַ סעקונדע...
נחום (נאָך אַ קורצען שווייגען). כ'האָב צופֿילע מקריב געווען
מיין לעבען... (שטייפֿער). פֿאַר פֿרעמדע וועגען האָב איך מיין
גאנץ לעבען געאַפֿפֿערט.
גאלדע (פֿערוואַונדערט). כ'פֿערשטע דין נים.
נחום. דאָס גאנצע לעבען מיין, מיין האַרץ מיט מיין
נשמה אין איינעם האָב איך אוועקגעגעבען... כ'בין שוין גאלד-
וועקס און צוואַנציג יאָהר אלט... אלץ—אלץ אוועקגעגעבען...
גאלדע (בלאָס). כ'האָב געשפּירט וואָס... כ'האָב די לעצ-
טע צייט געמערקט וואָס אויף דיין פנים... נאָר דאָס... (פֿעסט)
פֿאַלג מיר, נחום—פֿערגעס, אלץ פֿערגעס... דאָס איז עפעס
מעהר נים ווי אַנאָדערק אויף אַ מינוט... פֿערגעס!...
נחום. איך קאָן נים פֿערגעסען. צופֿילע דערמאָנט מען
עס מיר.
גאלדע. וואָס הייסט?
נחום. געוויס דערמאָנט מען מיר... כ'פֿערלאַנג נים מען
וואָל מיר פֿאַר מיין אַרבעט צאָהלען מיט בבֿוד. — נין, נים דאָס
פֿערלאַנג איך... נאָר מען וואָל מיר פֿערשטעקן... פֿעהלען מיין...
כ'האָב דאָס רעכט צו פֿאָדערען... כ'האָב דאָס רעכט...
גאלדע (רויסט איהם איבער). יעדער בעוונדער פֿערשטעמט
דיך אין...
נחום (רעגט זיך). אַ מעות! פֿאַלג מיר אַ מעות... דום.

הייט גרויסע... כ'האָב מיר אלץ אויסגעלאַכט. דעם גאנצען
לעבען מינעם שטרייט איך מיט די פֿאַראַוועקען... מיט די מענ-
שען פֿערגעסער... און היינט... האָב איך זיך דערוואַוסט אַז איך
אלץ בין נים מעהר ווי „אפֿאַראַוויט"... אַז איך אלץ בין אַ
„נאָר-נישט", — אויף יענעם'ס חשבון פֿימער איך זיך.
גאלדע. קהנער וואָנט עס נים
נחום (מאכט מיין האַנד). מעהר אַרבעטען — קאָן איך נים!
(בעהט אים).
גאלדע. וואָס איז געשעהן אויב'ס?
נחום (רעדט צו זיך אליין). אלץ געשלידערט... אלץ גע-
וואַרפֿען... אלץ פֿערגעסען... כ'האָב פֿערגעסען אַז איך בין
אלץ אַ שטיקעל מענש... כ'האָב דאָס רעכט וועגען זיך אויף
צוטראַכטען... פֿלוצלינג דערמאָנט מען מיר אַז איך לעב אויף
זייער רעכטונג... זיי ליידען... זיי הונגערען... ציהען די
אַרעצען... און די אינטעליגענטען לעבען אַ וואַילען מאָג פֿאַר
זייער שווייט...
גאלדע. און אַז עפעס אַ אידיאָט האָט געוואָנט... ועס
קומען אַרײַן חיים, זלמן, יצחק און שרה. בעגרימען זיך מיט
גאלדע).
נחום (שטעהט ביים פֿענסטער דער קאָפּ אַראָפֿגעלאָוען).
שרה (צו גאלדע). פֿאַר וואָס ביזטו היינט נים געקומען
אויף דער פֿערוואַלונג?
גאלדע. כ'האָב נים געהאט קיין צייט.
חיים (צו נחום/ען). אָם איז ער דער יחסן. וואָס ביזטו אַנ-
טלאָפֿען געוואָרען?
יצחק. אונזערע אינטעליגענטען פֿעהלט נאָך אַפֿיסעל ער-
ציהונג.
זלמן. פֿאַרמאָך דיין טויל וועט זיין פֿילע גלייכער.
חיים (בייז). יצחק! אויב די וועסט מיט גומען נים שוויי-
נען וועט מען דיר מיט געוואַלד...
יצחק. דאָס טויל פֿערמאַכען?
גאלדע (פֿיהרט אָב אָן אַזײַט שרה'ן און ווי סוף'ן זיך).

זלמן (ועצט זיך). וואס פאר א מוטעל עס זאל נים ווערן
אין גרופע איז שטענדיג יצחק שולדיג...
יצחק (שפאצירט אים). איהר פערשטעהט זעהר א פולע. אלע
פערשטעהט איהר... מען מאהר קיין ווארם נים אויסרעדען...
ארום געהן מיט פערמאכטע אויגען... כ'כדארף איבער זיך קיין
נאטשאלניקעס נים האבען.
זלמן. אבער ווער ביזטו פאר א "אינער" זאג?
חיים. איך וועל אלע מינע כחות אנווענדען מען זאל איהם
אויסשליסען פון דער ארגאניזאציע...
יצחק. מיט אזא סטראשניק וועט איהר מיר מין מויל
נים פערשליסען...

שרה. כ'זאג אז אלע מחלוקת'ן קומט ארויס פון איהם.
יצחק. איהר קענט זיך מיר אויסשליסען. אויסמעקען...
דאס מויל וועט איהר מיר נים פערמאכען... כ'פון א פראסטער
און שפיצען ווי אייערע... אז כ'זעה אנ'עולה—זאג איך—קינע
עולות פערמאכען איך נים!

גאלדע (שפאצירט אויף יצחק'ן איהר בליק). למשל, זאג.
יצחק. "למשל" זי ווייסען וואס איך וויל... צוליבע דעם
איז נחום הינט ענטלאפען געווארען פון דער פערזאמלונג. נאמא
ביי מיר קינע יחסנים!

נחום (געהט אים איבער'ן צימער, ווי ער וועלט גאר נים הערען
וואס מען רעדט).

גאלדע (ווענדט זיך צו שרה). זאג, וואס איז געשעהן?

יצחק. איך...

חיים (רייסט איהם איבער). "איך". וואס פאר א "איך" ביזטו
עפעס?! האסט קיין שום דעה נים—א פראסטער חס ביזטו!...
יצחק (ווענדט זיך קאלט צו אלעמען). איהר האט געהערט?
זאגט, איהר האט געהערט גאר וואס?... (בעווייזט אויף חיים'ן).
אז געגען וועמען איך שטרייב... מיט אלע מינע כחות וועל
איך קעמפפען אז דאס זאל נים זיין ביי אונז... כל זמן מיר ווע-
לען הערען פון אונזערע נאטשאלניקעס אויגע ווערמער, קענען
מיר נים געהן מיט זי האנד ביי האנד...!

חיים. וויל דו ביזט א "חס"; א, "אידאט" ביזטו.
יצחק. כ'האב אויף דיר קיין פערדרום נים...
נחום בלייבט שטעהן אין מיטן צימער). איך בין שוין דער-
נאנגען פאר וועמען איך ברענג קרבנות.
שרה. דאס קען איך אויך נים פערטראגען. צעהן-מאל
א טאג הער איך פון אונזערע אינטעליגענטען אז דאס גאנצע לע-
בען זייערע וועגן זי מקריב פאר אונז... כ'האב עס פ'ינד.
יצחק (צו זיך). מען מאהר נים זאגען אז די אינטעליגענטען
לעבען אויף דעם רעכנונג פון...
חיים (בייז). ליגען זאגסטו!

יצחק. אמת זאג איך! וקלאפט זיך אויפ'ן האנד). איך שטיין
גאר אזוינע. וועלכע האבען מאזאליעס אויף די הענד פון ארבייטען...
זי שטיין איך! כ'וויל נים אז ביי אונז זאלען פארנעהמען ערסטער
"רב האצקעלע" מיט א "רב פ'יוועלע"—אלע וועגן גלייך! איינע
יחסנים! הער עס קענן נים שטעהן מיט אונז אין איין שורה זאל
געהן! (שטיל א וויילע).

זלמן (בעוואכט). איך האב אויך מאזאליעס אויף די הענד.
פונדעסטוועגען ווייס איך ווער איך בין. (צו יצחק'ן) דו וועסט
אפער זיין דער פ'יהרער פון דער ארגאניזאציע? (צו שרה'ן)
אפער דו?

יצחק. פאר וואס נים?!

גאלדע. ער פערנעמט ווער ער איז (שמועות'ס מיט נחום'ן).
יצחק. איך פערנעמט גאר נים ווער איך בין. איהר פער-
נעמט אין לאזט זיך שרעמען אויפ'ן קאפ... ס'איז פארדאן ביי
אונז גענוג פראסטע ארבייטער וואס וועגן ביי מיר שווערער
מאל העכער און שטערער ווי אלע אייערע אינטעליגענטען!
נחום (רעדט זיך אין א זייט צו גאלדען גאר מען הערט נים
וואס ער רעדט).

גאלדע. אבער וואס האט עס אהער פאר א שייכות יענעם'ס
רעכנונג? געלד?...

יצחק. איך וויל זי דערמאנען אונזערע אינטעליגענטען
אז זי האבען אנ'עסק מיט מענשען—נים מיט קינע פראים.

חיים. ערגער פון פראים זענט איהר!
 יצחק. מען מאהר נים זאגען דעם אמת.
 זלמן. ערשטענס געהען זי נים קיין גרבות ביי אונז...
 פערנעסט נים וואס זי גיבען אונז.
 נחום. (ווענדט זיך צו אלעמען). איך בין פאר אלעמען מדינע
 אז כ'טרעט ארויס פון דער ארגאניזאציע. ס'איז נאך נים געקומען
 די צייט אז כ'זאל מיט איך אין איינעם ארבעטן!.. איך מיט
 יצחק'ן זענען מיר קיין חבר'ים נים... (שמיל).
 יצחק. אמת.
 חיים. (ווי צו זיך). הערען, וואס א שטיק פערד פלוידערט,
 גאלדע (איהר שטייט ציטערט). נחום, די דארפסט עס נים
 מהן... (מען קלאפט אין טיהר. אלע הערען זיך צו).
 זלמן. (געהט צום טיהר). ווער איז דאָרט.
 גאלדע. (געהט צום טיהר פֿרעגט). ווער איז דאָרט?
 א שטיימע (הינטער'ן טיהר). עפענט, עפענט...
 נחום. (ערוואַכער געהט צום טיהר). מיין שוועסטער!
 גאלדע. (עפענט). די שוועסטער, נחום!
 אסתר. (קומט אריין מיט א קליין פעקעלע אין האַנד. זי וואַרפט
 זיך אָהן ווערטער נחום'ן אייפֿן האַלז. אלע שווייגען בלויבענדיג אויף
 זייערע ערטער. קוקען צו אסתר'ן און נחום'ן).
 נחום. (שטעלט זי פֿאַר). דאָס איז מיין שוועסטער.
 אסתר. (דערלאַנגט יעדערען בעזונדער די האַנד. מיט א שטייבעל).
 אלץ דאָס אייגענע ווי ביי אונז: די זעלבע פנים'ער; די זעלבע
 אויגען... אפילו די הענט אויך די זעלביגע... (צו נחום'ן).
 וואָס מאַכסטו. מעהר ווי א יאָהר נים געזעהן זיך.
 חיים. אָט האָסטו דיר א גאסט, נחום.
 אסתר. (זעצט זיך). א גאסט יא, א גאסט.
 נחום. וואָס מאַכען זי אין דער היים?.. די מאמע, דער
 מאמע... בייט צופֿוס געגאנגען פֿון באַהן?
 זלמן. האָסטו נאָר, נחום, נים געוואוסט אז זי קומען?
 נחום. מיט א האלבן שעה צוריק האָב איך דעם בריף ער-
 האלטען אז זי קומט. (צו אסתר'ן) דערצעהל, וואָס מאַכען זי?

אסתר. כ'וועל דיר אלץ דערצעהלען. (ווענדט זיך צו די
 הויזלייט) וואָס הערט זיך עפעס ביי איהר? (פראַכט א וויילע)
 איהר וועט דאך נים זיין ברנו, אז כ'וועל וואָס פֿרעגען?
 גאלדע. שמערט זיך נים.
 נחום. וואָס ווילסטו פֿרעגען?
 אסתר. (מיט א שטייבעל) כ'וועל וויסען ווער זענען די אלע
 מענטשען, וועלכע איך זעה?
 יצחק. שוועסטער אייגענע און ברידער אייגענע.
 אסתר. ס'איז מיר זעהר אנגענעהם.
 נחום. (אונרוהיג). ס'האָט וואָס געטראָפֿען?
 אסתר. (קוקט זיך יעדער וויילע אום). ביי אונז האָט מען
 זעהר פֿילע מענטשען אַרעסטירט... איך אלץ בין עפעס מיט א
 גס אנטלאפֿען געוואָרען... מיר דוכט זיך אז... כ'האָב מורא
 אז כ'וועל זיך נים אויסדרייען...
 יצחק. לאַכט דערפֿון, דאָ זענט איהר זיכער.
 אסתר. כ'ווייס אלץ נים... עפעס דאָס האָרץ זאָגט מיר
 אז כ'בין אַרעסטירט... אז כ'בין ווי ארום'גערינגעלט פֿון אלע
 זייטען...
 חיים. מיר זענען צוגעוואוינט צו אזעלכע זאכען... לאַ-
 מיר געהן אהיים, קינדער. זאָלען זי זיך אויסרוהען... אויס-
 דערציהלען...
 יצחק. ארבעט זיך עפעס נים ביי איהר?
 אסתר. זעהר נים. ווען פֿאַלציע וואָלט אזוי נים שטערען
 די לעצטע צייט.
 חיים. נו, קומט אהיים.
 שרה. איך געה.
 גאלדע. איך וועל אויך געהן מיט איהר. (צו נחום'ן מיט:
 אסתר'ן) איך קום באַלד צוריק.
 יצחק. מאַרנען וועלען מיר זיך זעהן (געווענענט זיך מיט
 אסתר'ן). א גוטע נאכט.
 חיים. אפילו מענטשען האָט מען ביי איהר אַרעסטירט?
 אסתר. א מאן דרייסיג.

נאלדע. אין א קליין שטעטל אזוי פילע מענטשן ארעם-
מירען!

הייב. א גוטע נאכט.

נאלדע (טהום זיך אן). א גוטע נאכט איך קום באלד, אויב
מען וועט אונז היינט נישט ארעסטירען וועט מען מארגען קומען
נאך אונז... מען דארף זיך ריכטען... א גוטע נאכט! (זיי געהן
אלע ארויס. א לאנגע פויזע).

אסתר (שליסט צו די טהור). כ'האב אזוי פילע געהאט וואס
צו רעדען און איך וויל נישט ארעסטירט וואס אונזערע (געהט
צום פערסטער).

נחום (טהום איהר אויס די שלאפע פון קאס). דערצעהל
מיר וואס ס'הערט זיך אין דער היים? טהום אויס דעם מאנטעלע.
אסתר (נאך א קורצע שוויגע). וואס זאל איך דיר פערצעה-
לען? דאס אומגליק און שטוב איז אזוי גרויס, די צרות זענען
אזוי פילע, אז כ'האב גאר נישט די מעגליכקייט דיר אויסצורעדן-
צעהלען אלעס.

נחום. און דער טאטע?

אסתר. דער טאטע לאזט נישט לעבען: פון פריה ביז
נאכט הערט ער נישט אויף צו ענגעלען און הארצען... כ'מאך
זיך נישט הערענדיג... נאך.

נחום. און די מאמע וואס מאכט?

אסתר. די מאמע האט שוין קיין כח נישט צו לעבען.
וואלט איהר גאר נישט דערקענט — א הייפלע ביינער פון איהר
געבליבען... קלאגט דעם גאנצען טאג... דער טאטע מיט זיין
קוליע — אהן איהר קען ער קיין טריט נישט שמעלען.
נחום. זי באקען נאך ברויט?

אסתר. באקען, וואס כ'האב פערדינעט האב איך זי
אזעק געגעבען... דאס געלט וואס כ'האב דיר געשקט מיט
עסליכע וואס צוריק האב איך געליהען — כ'האב נאך נישט אויף-
געגעבען. (אין א ווילע ארום) אז מען איז געפאָהרען קיין ווארשא
איהם מאכען די אפערעציע האט מען פערקויפט אלעס פון
שטוב — די קישענס, די ליכטער...
28

נחום. טהום... טהום...

אסתר. כ'ווייל גאר נישט וואס איצטער וועט זיין. אויב
איך זאל נישט קענען צוריק פאָהרען אהיים — איז שלעכט. זי וועט
לען דאָרט פֿון הונגער אויסגעהן. דו דארפסט זיין דאָפֿעלט
שטארקער וואָס דו זעהסט נישט וואָס דאָרט טהום זיך.

נחום. מען האט בעדארף ברענגען טהע... איך שטעם
זיך דיר צו דערצעהלען אז כ'האב קיין אהן פרושה נישט.

אסתר. כ'האב אביסעל געלט... צו פֿערדינסט וואָס?
נחום (שוואַך). פֿרעג מיר נישט, שוועסטער. בעסער פֿרעג
נישט. (שטארקט זיך). וואָס זאל איך דיר זאָגען מיין שוועסטער? א.
ס'פֿערנעמט זיך דער „צווייטעל" אין האַרצען.

אסתר. וואָס הייסט?

נחום. אזוי... כ'האב פֿאַר דיר קיין ווערטער נישט... נישט
גוט אז עס געבט זיך אריין א קאלטע מחשבה אין האַרצען
אריין... שוועסטער מינע, ס'איז נישט כדאי אזוי פֿילע צו ליידען.
איך בוי הייזער פֿאַר יענעם און אלע וואָלגער איך זיך און גאס.

אסתר (פֿערוואַונדערט קוקט איהם גלייך אין פנים ארויף). נחום!
דו זאלסט עס זאָגען?.. פֿון דיר זאל איך עס הערען?

נחום. (זיין שטימע ציטערט). דאָס בלויז קיהלט זיך אָב. איך
בין א פֿרעמדער צווישען די אלע, פֿאַר וועמען כ'האב מיין לע-
בען מקריב געווען — פֿרעמד! פֿערשטעהסט עס? איך בין גרייט
אלעין, מיט מינע הענט, צושמעטערען דאָס וואָס כ'האב געבויט.
צושמעטערען אז מינע אייגען זאלען עס נישט זעהן.

אסתר. צוואַמען אַרבעטען מיר.

נחום. אויפֿ'ן סוף בין איך ערשט דערגאנגען אז מיר זע-
נען נישט מעהר ווי די שפּעטער וואָס פֿאלען בעת מען האַקט דעם
וואַלד... כ'קען מעהר נישט ליידען... (שטיל).

אסתר. איך רעדען דאָ וואַרטען ביי א וואָך צייט און
דערנאָך זאלען מיר ביידע פֿאָהרען אהיים. מיר וועלען וואַרטען
אויף ברייף, זעהן וואָס מען וועט אונז שרייבען. איך גלויב
אז צוליבע עפעס א שלעכטען איינדרוק רעדסטו אזוי... איך
רעדען דו זאלסט מיט מיר פֿאָהרען אהיים (פֿערטראכט זיך).

נחום. (געהט אום בלאס איבער'ן צימער).
 אסתר. אָפֿשר איז פֿאַרהאַן אַביסעל וואָסער, נחום?
 (מען קלאַפּט אין מיהר).
 נחום. (הערט זיך צו).
 אסתר. (שפּרינגט אַב אונטער זיך). נחום! דאָס געהט מען
 אונז אַרעסטירען... נחום מען געהט מיך אַרעסטירען... איך
 שפּיר... (מען קלאַפּט).
 נחום. ווער איז דאָרט? (אונטער'ן מיהר: „עפֿענט“).
 אסתר. מען איז מיר נאָך געפֿאַהרען... נחום... (מען
 קלאַפּט שטאַרקער).
 נחום. (עפֿענט. ס'קומט אַרײַן אײַנציג פּאָליציאָנטען אַ דוואָרגיק
 און אַ מענטש אין ציוויל קליידער).
 נחום (בלייבט שטעהן אויף זײַן אָרט).
 אסתר (טרעט אונטער זיך ביזן ענטפֿער).
 דער בעאמטער (צו די איבריגע). שטעהט ביים מיהר. (צו
 נחום). ווי רופֿט מען אײַך? (געהט פֿאַפֿיר מיט אַ בלייטשטאַפּ).
 נחום. נחום.
 דער בעאמטער. און דער פֿאַמיליע נאָמען?
 נחום. גרין.
 דער בעאמטער. ביזט דאָ פֿערמעלדעט?
 נחום. יאָ.
 דער בעאמטער. מיט וואָס פֿערנעמסטו דײַך?
 נחום. כּלערען זיך.
 דער בעאמטער (צו אסתר'ן). ווער זענט איהר?
 אסתר. זינע אַ שוועסטער.
 דער בעאמטער. וואָס טוהט איהר דאָ?
 אסתר. איך בין נאָר וואָס געקומען זיך זעהן מיט איהם.
 דער בעאמטער (שמועלט זיך אין דער שטיל מיט דעם ציוויל
 מענטשען ס'פֿאַנגט זיך אָן אַ לאַנגע אונטערזוכונג אומערדום אין גאַנצען צײַט
 מער. נאָר מען געפֿינט נאָר נישט).
 נחום (צו אסתר'ן). מען אַרעסטירט מיר און דער שרעקליכער מיט
 גוט פֿון מײַן לעבען... איך שפּיר וואָס שרעקליכעס אין מײַן נשמה...
 30

דער בעאמטער (שרייבט).
 אסתר. רעד קיין נאָרשקייטען נישט.
 נחום. פֿינסטער אין האַרצען — פֿינסטער און קאַלט...
 דער בעאמטער. וואָס איז עס פֿאַר אַ דריי בעטען בײַ אײַך?
 נחום. דאָ וואוינען נאָך צוויי געהטאַרענס.
 דער בעאמטער (שטעהט נאָך אַ וויילע אין מיטען צימער,
 קוקט זיך אַרום אין אַלע זײַטען, לעזט פֿאַר אַפּענדיג וואָס ער האָט אָנגע
 געשריבען. צו נחום'ן און אסתר'ן). טוהט זיך אָן און קומט מיט
 מיר. איהר זענט ביידע אַרעסטירט.
 אסתר (איהר קול ציטערט). אָבער... איך בין דאָך נאָר
 וואָס געקומען?
 דער בעאמטער. כּווייט. שנעלער, שנעלער!..
 נחום. מען האָט דאָך נאָר נישט געפֿונען בײַ מיר אין
 שטוב? (זיי שווען זיך אָן). איהר האָט קיין רעכט נישט אונז צו
 אַרעסטירען.
 דער בעאמטער. דאָס וועלען מיר שוין דאָרט זעהן, שנעל-
 לער, שנעלער!
 נחום (געהענדיג צום מיהר). אין דער שרעקליכסטער צײַט
 פֿון מײַן לעבען... אין דער שרעקליכסטער צײַט.
 דער בעאמטער (געהט אַרויס דעם שליסעל פֿון מיהר). נו,
 געהט. (פֿריהער געהט אַרויס אײַן פּאָליצײַט-מאַן און נאָך איהם אסתר
 זעהר בלאָס).
 נחום (בלייבט שטעהן אין מיהר). ווי אזוי וועלען דאָ קומען
 דײַ קוואַרטאַנטקעס?
 דער בעאמטער. געה, געה! מיר וועלען זיך שוין אליין
 איבערגעבן דעם שליסעל (געהן אַרויס).
 אַ פּאַריצײַט מאַן (קומט אַרײַן צוריק און לאָזט אַראָב דעם פֿײַער
 פֿון לאַמפּ, געהט אַרויס. ס'הערט זיך דאָס סקריפען פֿון שליסעל אין מיהר.
 שטיל. דער פֿײַער פֿון לאַמפּ פֿוקט זיך, פֿוקט זיך ביז ער ווערט אין
 גאַנצען פֿערלעשען).
 פֿאַרהאַנג.

זריסער אקט.

די דעקאראציע ווי אין דעם ערשטען אקט.

מוצאי שבת, אויפ'ן מיט ברענט נאך די ליכט פון הבדלה.
צוים מיט רעכטס, זיצט אפריים אָננעלעהגט דעם קאָם אויפ'ן
האַנד. מראָגט אַ טאַלאַ אַיין אַרבעטל לעדיג... נעבען איהם
שטעהט אַ קוליע. אויפ'ן שלאָפֿבאַנק זיצט אסתר, איינגעהילט
אין אַ מוֹך, דאָס געזיכט איינגעפאלען און חשך. רחל עקס'ט זיך
מיט דער דיוושע צוגרוימענדיג אַ ראָשטשענע.
פֿרום פֿס לו.

אפריים (ניט אָבווענדענדיג דעם קאָם). וואָס זענען אייב'ס יסורים
געגען מינע? — נאָר ניט! (זענשען האָבען קינדער, מען האָרעט
וועט זי אים, מען מאַכט זי חתונה — פֿוֹהרם צו דער חופּה...
און איך, אַ קללה פֿון גאָל ליגט אויף מיר און אויף מיין
שטוב. (הויסט. שפּאַרט זיך אָן פֿויף זיין קוליע, געהט ארויס).
אסתר (נאָך אַ קורצען שוויגען). ער וועט שוין אין גאנצען
עקז מינע יאָהרען. אַ מענטש זאָל ניט צומאָצען דאָס מויל פֿון
אין דער פֿרייה בוי שטאַק נאָכט!... זענבערם דאָס האַרץ, עג-
בערם, עגבערם... וואָלט איך קענען ערגעץ אַנטלויפֿען.
רחל. ווי קען מען זיך עס גענייהאלטען, שטומען? די
נאַל קען דאָך פֿלאַצען... און אז איך שווייג — אַך און וועה
אין צו מיר.

אסתר (רעגט זיך). מאָ וואָס ווילט איהר פֿון מיר? איך
קען שוין מער ניט אַרבייטען; די כחות געהן מיר אים...
לאָזט מיר איינזעצן.

רחל. (קוקט זי מוטערליך אָן). נאָרש קינד. ווער פֿער-
לאַנגט עס פֿון דיר? ווי פֿאַלסטו עס אויס צו רעדן? ביז מיינע
לעצטע כחות וועל איך האָרעווען און כיוועל איך נישט לאָזען
פֿאַלען.

אסתר. טאָ וואָס קרעכצט איהר? וואָס זיפֿצט איהר?
וואָס בעקלאַגט איהר מיר מיינע יאָהרען?

רחל. ווי זאָל איך נישט קלאַגען — אז נאָם האָט אויף מיר
שטוב אויסגעגאָסען זיין גאנצען צאָרן? .. ער איז געבליבען
אַהן הענד און אָהן פֿיס (דורך טרעהען), דו האָסט אָנגעפֿוילט
צוויי יאָהר אין טורמע. (בעווייזט צום צווייטען צימער). און דאָרט...
(איהרע ווערטער רייסען זיך איהר אָפֿ). ענטפֿער מיר, רבונג של עולם!..
(א שווערע שטילקייט).

אפרים (קומט אַרײַן, וואַשט די הענד און זאָגט שטיל „אשר יציר“).
מען וואָלט שוין דאַרפֿען אַמנהיצען (צו אסתר'ן). וואָס זיצסטו געבען
פֿענסטער, וואָס? מ'איז דאָרט קאַלט.

אסתר. א קנאַפֿע זאַרג.

אפרים (געהט צום טיש). אָם דאָס איז דאָך דאָס גאנצע
אונגליק אז אלץ-דינג איז ביי אים קען זאָרג נישט. אז איך וואָלט
דאַרען דער מח וואָלט איהר דאָך איצטער און אזא מצב נישט געהען.

אסתר. פֿערשטעהסטו זעהר אסך.
אפרים. וואָרום וואָס קען מאַכע דער מאַמע פֿערשטעהן?
גאָר נישט. מאַמע מאַמע זענען קלבים אין שטוב, וואָס זי זאָגען
איז נאָרשקייט...

אסתר. נישט איך פֿרעג ביי דיר עצה. נישט איך וויל
וויסען. צו דו רעדסט חכמות, צו נאָרשקייטען.

רחל. אָם דאָס איז דאָס גאנצע אומגליק. וועה איז מיר.
אפרים. כ'האָב נאָך אַ עצה, איהן שטיקעל עצה איז מיר
געבליבען, אנדערש וועל איך אָנהעבען...

אסתר (שטעלט זיך). איך וועל אַנטלויפֿען אָהן וואָר די
אויגען וועלען מיר טראָגען! לאָזט מיר לעבען! איך וויל זיך
אַבסעל אויסרוהען נאָך די פֿינסטערע צוויי יאָהר... לאָזט מיר
צו רוה — זאָל זיך איך דוכטען אז אַ פֿרעמדע זיצט ביי אים אין

שטוב. כיוועל איך פֿאַר אלץ-דינג בעצאָהלען — פֿאַר אלץ! אַ
זינדל פֿרעמדע זיצט ביי אים אין שטוב — און לאָזט מיר צו רוה!..
רחל (ווייניגערדיג). „פֿרעמדע“... ווי לאָזט עס גאָר פֿון דוין מויל
אַרויס? פֿאַר וועמען האָב איך אזוי פֿיעל געהאַרעטעט, געמאַ-
טערט זיך דעם גאנצען לעבען; דעם קלוגע פֿון די ביינער אויס-
געטריקענע — פֿאַר וועמעם וועגען?...

אריה (א מענטש פֿון אַ יאָהר 45 מיט אַ געלע באָרד, קומט אַרײַן).
אפרים (נישט מערקענדיג אריה'ן). פֿערשאַלטען וואָלען ווערען
פֿון גאָם. אָם די אלע וואָס קלאַגען אויף קינדער — וואָס האָבען
גאָר רחמנות אויף זייערע קינדער!..

אריה. נישט וואָך! ביז ווי לאַנג וועט איהר זיך אלץ
שומלען. קריגען זיך? וואָס איז דאָ געוואָרען מיט אייער שטוב?
רחל. וואָס זאָל איך טהון צו מירן אומגליק? צו דער
עלמער איז מיר מירן שטוב פֿערפֿינסטערט געוואָרען. אלץ האָט
זיך איבערגעקעהרט... מ'מ'ן קאָפֿ אַראָפֿ און פֿיס אַרויף, וועה
איז מיר!..

אריה (געהט צום טיש). נו, גענוג, גענוג... אויף אַפֿולע
וואָך וועט גאָם רחמנות האָבען (צו אסתר'ן). וואָס מאַכסטו?

אסתר. (שווייגט).
אריה. ביזט ברונג מיט מיר?
אסתר. כ'האָב איך נישט וואָס צו ענטפֿערען.

אריה. דער פֿעטער פֿרעגט, וואָס דו מאַכסט — און דו
וילסט איהם גאָר נישט ענטפֿערען.

אסתר. כ'האָב איך גאָר נישט וואָס צו ענטפֿערען.
אריה. אלץ וועט זיין צוריק ווי געווען; וויס גאָר ווי זיך
אויף ווייטער צו פֿיהרען. דאַרפֿסט זיך פֿרעהען וואָס ביזט שוין, גאָם
צו דאנקען. ווידער אין דער היים-ווידער ביי מאַמע מאַמע...

אסתר. איך פֿרעה זיך.
אריה (ווענדט זיך אָפֿ). אָפֿשר זענט איהר גרעסערע נע-
לעגנטע — אָפֿשר זענט איהר קליינער. — אָפֿשר זענט איהר
עלמער...

אפרים. וואָס זאָל איך איך זאָגען? כ'האָב מיר שוין

אנגעהויבען צו שרעקען—פאר זיך אליין פראסט... פאר מינע אינגע-
נע ווענד שרעק איך מיר... אז 5'הויב זיך אן צובעקלערען וואס
פון מיר איז געווארען פאר די לעצטע פאר יאהר—איינע ווען
מינע כחות זאלען זיין, שמשונים כחות איך זאל האבען, וואלט איך
אויך געמוזט פלאצען, פאלען פאר דער צייט!
אסתר (לעגט זיך אויפ'ן שלאפבאנק מיט'ן קאפ צום וואנד-
קרעכט).

רחל נעהם דיר א קישען, אסתר.

אסתר (שווייגט).

רחל. אסתר, נעהם דיר א קישען. (ברענגט פון צווייטען צו-
מער א קישען, דערלאנגט איהר) נא דיר.

אסתר. 5'בעדארף קיין קישען נישט.

רחל. הויב אויף דין קאפ. פאר וואס פערשאפטסטו מיר
אוינע יסורים? פאר וואס בין איך אזוי בעשטראפט?

אסתר נישט אויפהויבענדיג דעם קאפ. וואס בעקלאגסטו מיר—
איך לעב נאך.

רחל. (ווארפט דעם קישען איהר צופוסענס. וויינט זיך שטארק
פונגאנדער). רבונני של עולם! נעהם ביי מיר דאס לעבען מינס!
מאך מיר דעם טוידט... פאר וואס פאר א זינד זאל איך עס
אלץ אנקוקען? (וויינט איבערגעבויען אויף דער דיוועסע).

אסתר (הויבט אויף דעם קאפ). וואס איז? משוגע זענט
איהר געווארען? איינס איז מיר געבליבען—ווארפען זיך פון
בריק אין וואסער אריין.

אריה (צו רחל'ען). וואס האסטו זיך אין אמת'ן צווייטנס
אויף א פולע וואך? רחל!

רחל (כליפערט).

אסתר (הויבט זיך אויף. נעהט אים איבער'ן צימער). אויב אזוי
וועט זיין ווייטער אויך, וועל איך מסתמא נישט לאנג אנציהען...
נאך ניד וועט נעהמען אנ'עק (הוסט זיך שטארק פונגאנדער).

אריה. טאקי אין אמת'ן וואס בעקלאגט איהר זיך די
יאהרען?

נחום (אין צווייטען צימער, ברעכט אויס מיט א ווילדען געלעכטער).
חא—חא—חא—חא—חא—חא!
רחל. אט איז מיין גאנצער נחת! ער האט זיך שוין
אויפגעכאפט.

אפרים. ער וועט מיר שוין עק'ן מינע רעשמע יאהרען.
אריה. געכמען איז ער דאך נאך ריהט געזעסען—ווי
האט ער פערבראכט די נאכט?

רחל. ווי קען איך עס גאר מהון אזא זאך! מען הייסט מיר איהם
אזעקעבען אין משוגעים הייז—וועט איז מיר! איין קינד; איין
אויג אין קאפ... וואס זאל איך מהון, וואס זאל איך מאכען?

אפרים. אזא סוף זאל אויסגעהן פון אלע אט די, וואס
וועלען נישט געהן אין גלייכען וועג! ער האט געווארפען זיין מאמען
א קאליקע, אהן הענד, אהן פיס און איז געגאנגען רייד מאכען
די גאנצע וועלט... אומזיסט שטראפט נישט גאט; גאט ווייסט
וואס ער מהנט ביטער ווי דער טוידט איז מיר, אז 5'בעדארף
אנגעהמען פאר רעכט דאס, וואס איז אויף מיין אמת'ן און איינע
צינגען ווען אנגעשוקט געווארען... (פון צווייטען צימער הערט זיך
שפרינגען אין קלאפען אין קולות: „כאפט איהם!“ „כאפט איהם!“).

רחל. געה, אריה, אפשר וועסטו איהם קענען בערוהינגען.
אסתר. ער וועט נישט פאלגען (נעהט צו צום טויר). נחום,
וואס איז דיר? בערוהינג זיך. לעג זיך אויפ'ן בעט און שלאף
(קולות: „כאפט איהם!“).

נחום (ערשיינט אויף דער מצענע, די האר צופלאגטערט, בעט
מערקט נישט די הויז-לייט. קוקט צו דער סטעליע, ווי ער וואלט וואס כאפען
אין לופטען, שרייט): כאפט איהם! וואס שמעקט איהר און שווייגט?..
אנטלאפען געווארען אט איז ער דארטען ווייט... (כאפט
אריה'ן פאר'ן ארבעל). אט איז ער! איצטער וועסטו שוין נישט אנטלויפען
פון מיר (ווערט פלוצלונג ריהט. קוקט פערוואונדערט אריה'ן אין געזיכט.
לאזט אים נישט פיהלענדיג אריה'ס האנד).

אריה. האסטו מיר נישט דערקענט?

רחל (מוטערליך). נחום'קע, מיין קינד, די ווייסט ווער

דאס איז?

נחום (קוקט אן אריה'ן אונבעוועגליך, ווי ער וואלט זיך וועלען
וואס דערמאנען, פאנגט אן ציטערען פון קעלט. קוקט זיך ארום).
אסתר. וואס ס'איז דיר, נחום? (קוקט איהם אויפ'ן שטערען).
דיר איז קאלט? אפשר וועסטו זיך געהן לעגען?
נחום (שוואך). מ'וועל דא זיין.
רחל. רבוגו של עולם, ענטפער מיר.
אריה. נחום, דו וויסט וואו דו ביזט?
נחום (קוקט איהם אן מיט חשד). פאר וואס זאל איך נים
וויסען וואו איך בין?
אסתר (וועט איהם אויפ'ן שלאף-באנק). זיין דא.
רחל. וואס ציטערסטו אזוי, מיין קינד, דיר איז קאלט?
אפרים (קוקט מיט אויסגעלאזטע אויגען).
נחום (ציטערט ס'קלאפט איהם א צאהן אן א צאהן). מיר איז
זעהר קאלט.
אסתר. איך וועל דיר ברענגען דעם ווארעמען מאנטעל.
(זי ברענגט פון צווייטען ציטער א מאנטעל און הילט איהם איין).
נחום (קוקט זיך ארום). וואו בין איך?
רחל. ביי אונז אין שטוב ביזטו דאך, בי דין מאמע
מאמע... אט זיצט דאָרט דער מאמע; אט איז דער פעטער
אריה; אט איז דין שוועסטער, אסתר; פאר וואס וויסטו נים
וואו דו ביזט?
נחום (שוואך). וואס טהוט איהר דא אלע?
אסתר. דא וואוינען מיר דאך; דאס איז דאך אונזער
שטוב — האסט פֿערגעסען?
נחום (קוקט זיך ארום פֿערוואונדערט).
אפרים (געהט צו מיט זיין קלייד). דו דערקענסט נאָר נים
דיין מאמע? איך בין דאך דין מאמע; דין מאמע אַפֿרים...
רחל. מאמע פֿאָטער און הימל! האָב רחמנות אויף מיר,
אויף מיין אלטע יאהרען (ווישט מיט'ן אַרבעל די טרערען קוקט נחום'ען
אין פנים). נחום'קע, דו דערקענסט מיר נים?
נחום (ווייל אויפֿשטעהן). לאָזט מיר, איך וויל פֿון דאָנען
אונזעק געהן. (לאָזט זיך אַראָב צוריק אין אַהנטמאַס). לאָזט מיר געהן...

וואָס ווילט איהר פֿון מיר? לאָזט! (שטארקט זיך). לאָזט מיר!
רחל (האלט איהם פֿאר ביידע הענט). וואוהין רייסטו זיך?
ביזט דאך אין דער היים, מיין קינד.
אסתר. דיר איז שוין נים קאלט?
אפרים. פֿיהרט איהם אריין אין קאמער.
רחל. זאל ער זיין דא אַפֿשר...
נחום (כאפט זיך פֿלוצלונג פֿארין קאפ מיט א געשריי). הא —
הא — הא — הא! מיין קאפ! מיין קאפ!
אריה, ווער טשעפעט דיר?
אסתר (געהט איהם ארום). בערוהיג זיך; בערוהיג זיך;
איך זיין דאך געבען דיר.
נחום (בעהאלט דעם פנים ביי אסתר'ן אויפֿן האנד). ראטעוועט
מיר. לאָזט איהם נים צו צו מיר. זי ווילען מיר מיין קאפ אַראָב-
שניידען פֿון פֿליצע... לאָזט נים, לאָזט נים (קוקט צו דער שטעליע
מיט א שטיינעל). אט איז ער דער אַדלער מינער, אט איז ער דאָרט.
כאפט איהם! מווינערער יאהר בין איך אויף איהם געריטען
(שפּרייט אויס דייע הענט). קום צו מיר, צו מיר... ווייט איבער
די וואַלקען זענען מיר געפֿלויגען; ווייט געבען די הימלען זענען
מיר געווען... שוואַצע וואַלקען ציהען — מיר איבער זי...
ווייטע וואַלקען פֿליהען — מיר איבער זי (שטיל). שווייגט. שווייגט...
ער פֿליהט ווידער צו מיר ש-ש-ש — ער פֿליהט צוריק צו מיר...
צלח צו מיר... ווידער צום הימלען וועלען מיר זיך טראָגען...
אלע פֿינסטערע וועלטען וועלען מיר דורך-פֿליהען... ים'ן זענען
מיר דירכגעפֿלויגען. פֿאליעס טראָגען — מיר איבער זי... אמן
פֿאליע שלידערט. די אנדערע כאפט אונזער, און מיר זענען אי-
בער זי... אין שנע איז קאלט געווען... לאנגע שטיוועל אַנגעטהון
האָב איך. זענען מיר דורך די פֿינסטערע וועלדער געפֿלויגען. זענען
וועלדע אויפֿן וועג אַנגעפֿלויגען. מ'בין א מלאך האָב איך גע-
זאָגט. איך בין... (שטילער) איך בין דער מלאך מיכאל, רפֿאל — און
הימלען אַרמין האָב איך געוואַלט אַריינפֿליהען — די וואַלקענס אַראָב-
דייסען... אויפֿן קאפ איז נאָך געבליבען א שטיק שנע-ווייטע

וואַלקען (בעווייזט אויפ'ן קאפּ). אַט קוקט ס'הענגט נאָך אַ שטיק וואַלקען. (האטט).

אסתר. בערוהיג זיך. כ'ווייס עס שוין; כ'ווייס עס שוין. נחום (קוקט אָן אסתר'ן מיט אַ שטייכל). און ווער ביזטו זאָג? ביזטו דער מלאך גבראל צו דער מלאך רפאל? קוקט איך בין צווישען די וואַלקען. איך פֿאַהר אויף אַ גרויסען פֿיש (מאָסט אַרום זיך). אויף זיין רוקען וויל איך. איהר וועט וויל ער מראַנט מיך? פֿו, פֿו... ווייטער ווייטער... אפרים. טינקט איין אַ טיכעל און קאלטע וואַסער און פֿערבינדע דעם קאפּ.

אריה. דאָס איז די אַמנציגע עצה: נאָר אהין... רחל. וויל קען איך עס טהון? אסתר. איך וועל נישט לאָזען מען זאל איהם נאָך אַ מאַהל אין מורמע זעצען — גענוג!

אריה. ווען כ'וואַלט זעהן, אז ס'נעהט צו בעסער. נחום (קוקט אָנגעשמערענט צו דער סטעליע). רחל (קוקט איהם אָן און שאַקעלט מיט'ן קאפּ). אַט דאָס איז די גאַנצע צרה. ס'האָט זיך איהם עפעס איין געהאַקט אין קאפּ; איין זאך האָט זיך איהם איינגעהאַקט. אז ער איז איצטער אויף אַנאָדער וועלט; ער וויסט נאָר נישט וואָס אַרום איהם טהוט זיך. כ'האָב זיך געפֿרײט געכמען... ער האָט גערעדט וויל אַ קלאָרער מענטש: דערצעהלט וויל ער האָט דאָרט געלעבט, וויל מען האָט איהם געמאַטערט... כ'האָב געטייגט אז נאָך האָט אויף מיר רחמנות געהאַט.

אפרים. (נעהט אַריין אין צווייטען צימער). אסתר (קוקט נאָך אַפֿריס'ען). ער דערקירצט נאָך מעהר די יאָהרען (די גאַנצע צייט האָלט נחום אין איין שעפטשען, כאַטש וואָס אין לופטען).

רחל. וויל רעדסטו עס אַווייג ווערטער? אזא עלטער אַזא עלטער. אויב ס'פלאַצט און איהם נישט די גאל איז ער שטאַרקער פֿון איינען.

נחום (ערוואַכערט). פֿון באַרג בין איך אַראָפּגעפֿאלען? איך

פֿאַל! איך פֿאַל! ראַטעוועט מיר... ראַטעוועט. איך פֿאַל אין ים אַריין... איך פֿאַל אין תּהום אַריין... (שרייט). איך פֿאַל אין תּהום אַ ריין!! אסתר (גלעט איהם. וויינענדיג). שרײַ נישט אַזוי... שרײַ נישט אַזוי. וועסט דאָך אָהן כּחות בלייבען.

נחום (שעפטשעט). האָלט מיר צו... האָלט מיר צו... רחל (טינקט איין [אין] קאלטע וואַסער אַ טיכעל און וויל איהם פֿערבינדען דעם קאפּ). לאָז, מיין אויזער, איך וועל דיר אַרום-בּינדען דעם קאפּ.

נחום (שפּרינגט אויף פֿון אַרט). איך לויף, צו די בערג וועל איך לויפֿען. דאָרטען וואַרט ער אויף מיר, דער אַדלער מינער, צווישען די שוואַרצע וואַלקען זיצט ער און וואַרט אויף מיר... ער שפּרײַט אויס זײַנע פֿליגעל און ווינקט צו מיר. ער בענגט נאָך מיר... (ווינקט). קום צו מיר! קום, איך וועל דיר גאָר נישט טהון, דו האָסט מיר בײַן אַבגורנד אַריינגעשלידערט... שלאַנגען האָבען מיר לעבעדיגערהייט געוואַלט איינשלינגען און דערנאָך די פֿאַליעס (שנעל). איינע אויף דער אַנדערער... אויף דער אַנדערער. איינע אויף דער אַנדערער... אַט זיצט ער, דער אַדלער מינער... רחמים בעט ער בײַ מיר... רחל. בינדט איהם אַרום זיין קאפּ ער מערקט נישט).

נחום (רעדט זעהר שנעל). געדענקסט, ווען מיר האָבען צו דער זון געפֿלויגען... אויף יענער זייט וואַלקען געווען... אַראָפּ פֿון דאָרט (מאַכט מיט די הענט). פֿו — פֿו! רחל. עפעס אַנאָדלער האָט זיך איהם אין מח איינגע- האָקט — וואָס פֿאַר אַ יסורים האָט מען איהם דאָרט אָנגעטהון (ס'נישט אַ קלאַפּ אין פֿענסטער).

אריה (נעהט צו צום פֿענסטער. קוקט זיך איין). ווער איז דאָרט? פראים! האָבען זיך אַרום געקליבען אַרום פֿענסטער האָ- בען נישט קיין בעסערס וואָס צו זעהן... פֿערר שטיקער... גרוי- סע מענטשען... אַריינגעקראַכען און שויב אַריין! רחל. וועה איז מיר, וועה איז מיר.

נחום (נעהט אום איבער'ן צימער מאַכט מיט'ן האַנד). אַ גרוי- סער שטראָם וואַסער האָט געפֿלייצט — אויך איבער איהם...

ב'האב קיין מורה נים! פאר'ן תהום — קיין מורא נים! פאר'ן
 לויתן — קיין מורא נים! כ'בין פון פאליע צו פאליע געשפרונגען...
 פון איין עק וועלט צום אנדערען געשפרונגען... (שפירט פרעלונג
 די גאסע מיט אויפ'ן קאפ, כאפט זיך מיט ביידע הענד פאר'ן קאפ). רא-
 טעוועט מיר! ראטעוועט מיר, איך מרינק זיך! איך מרינק זיך
 (בעט רחמים). וואס שטעהסטו דארט... קום צו מיר מיין ארלער.
 און נעהם מיר אויף דינע פליגלען... דו שטעהסט אויפ'ן שפיץ
 פלעלען און איך מרינק זיך... וועמען האסטו דארט? דא בן
 דאך... (קלאפט זיך אין הארצען). אט בן איך דאך... דו זעהסט
 נים? (וויינט). האסטו גאר קיין רחמנות נים אויף מיר, הא?
 האסטו מיר פון דינע פליגלען אראפגעווארפען און איך מרינק
 זיך ב'זיין האלו אין וואסער... זעה ב'זיין האלו אין וואסער שטעה
 איך... קינער ראטעוועט מיר נים... קענסט מיר נים... איך
 בין דאך עס... איך א יתום בין איך... איך, דער יתום,
 שטעהט אין וואסער און בקט רחמים... עלענד בין איך...
 אליין בין איך... א יתום בין איך... (לאזט זיך אראפ).

אסתר (וויינט איבער איהם). וואס שרייסטו? וואס וויינסטו...
 אין שטוב ביזטו דאך... האב קיין מורא נים. אט בין איך דאך,
 דיין שוועסטער געבען דיר...

נחום (קוקט זיך ארום, שפירט אז ער ויצט אויף דער ערד, וויל
 זיך אויפהויבען און לאזט זיך מאכט-לאז צוריק אראפ). וואו בין איך?
 רחל. וועה איז מיר! אן פת איז ער געבליבען. אז מען
 בינדט איהם ארום דעם קאפ מיט קאלטע וואסער לאזט עס
 איהם אביסעל אפ.

אריה. קאלטע וואנקעס דארף מען איהם מאכען.
 נחום (נעהט לאנגזאם אריין אין צווייטען צימער, אסתר נעהט
 איהם נאך).

אריה. ער וועט איך אלעמען דא פערמאטערען... (עס
 קומען אריין אין שטוב צוויי יונגע מענטשען, בלייבען שטעהן ביים מיהר).
 די יונגע לייט. גוט וואך! רחל און אריה קוקן זיי אן.

ערשטער. אסתר איז פארהאן?
 רחל. איך ראט איך קינדערלאך איהר זאלט געסער

אזעק נעהן. ס'איז מיר אזוי איך גענוג ביטער... מיין מאן
 וועט נאך ארויסנעהן...

צווייטער. מיר האבען געדארפט זעהן אסתר'ן.
 אפרים (רייט זיך ארום פון צימער). ווער איז דארט?
 זי זענען געקומען אהער? ... ארום! ארום! איהר וועט נאך
 מיין שוועל אובערטרעטען? איהר האט מיר... איהר האט מיר...
 מיין שטוב האט איהר מיר חרוב געמאכט... ווי האט איהר עס
 א העזע? הא? (וויין קיליע פאל איהם ארום פון האנד, וויינע
 פיס טרייסלען זיך איהם, שרייט). זעהט וואס איהר האט מיר אָנגע-
 מאכט... א-רום פון מיין שטוב!! א-ר-וים!! גן-לנים-
 מער-דער! רשעים רש-עים!!

אסתר (לויזט אריין). טאטע! זאלסטו נים סמיען! טאטע!
 זאלסטו נים! קינער וועט מיר מיין לעבען נים... קינער...
 (הוסט זיך שטארק פארנאנדער מיט א בלוטשטורץ שרייענדיג). קינער
 וועט מיר נים... (די יונגע לייט מאכען זיך ארום פון שטוב).

אפרים (שטעהט אויף וויין אָרט ווי צוגעשמירט שאַקעלש זיך
 ווי שבור... שעפּשעט, רש-עים... רש-עים...)
 רחל (לויפט צו אסתר'ן).

פארהאן.